

İMRUÜLKAYS b. ÂBİS

(إمرو القيس بن عابس)

İmruülkays b. Âbis (Ânis)
b. el-Münzir el-Kindî
(ö. 25/645)**Muhadram şairlerden,
shâbî.**

Hadramut bölgesindeki Terîm'de hırstiyan bir ailenin çocuğu olarak doğdu. Kinde kabilesinin Benî Temlik koluna mensuptur. Asıl adının Handec olduğu da söylenmiştir (Zehebî, I, 28). İyi bir binici olan İmruülkays'ın bir şiirinden onun Temlik adlı bir kadınla evlendiği anlaşılmaktadır (Hasan es-Sendûbî, s. 346). Muhtemelen 10. yılda (631) kabilesinden bir heyetle birlikte Hz. Peygamber'e gelerek müslüman olmuş ve geri dönmüştür. Hz. Ebû Bekir devrinde meydana gelen ridde olaylarında halifeye yardımcı olan İmruülkays isyan eden amcasının oğlu Eş'as b. Kays'a karşı cephe almış ve yazdığı bir şiirle durumu halifeye bildirmiştir (İbn Habîb, s. 186). Âsilerin toplandığı Hadramut yakınlarındaki Nuceyr Kalesi'nin fethine katılarak yararlıklar göstermiş, düşman safları arasında bulunan bir amcasını da bizzat kendisi öldürmüştür.

Rebîa b. Aydân el-Hadramî ile aralarında çıkan bir arazi ihtilâfında Resûl-i Ekrem'in hakemliğine müracaat edilmiş, Rebîa'nın yalan yere yemin edeceği anlaşılınca Resûlullah'ın bu durumda iken feragat edenin cenneti kazanacağını müjdelemesi üzerine haklı olduğu halde araziyi Rebîa'ya bırakmıştı (İbn Abdülber, I, 104). İmruülkays, Yermük Savaşı'na (15/636) ve daha sonraki savaflara da katıldı; bir müddet Şam bölgesinde Beysân'da kaldı. Hz. Ömer devrinde Amvâs'ta veba salgını çıkınca (18/639 veya 17/638) kabilesine döndü. Ömrünün son yıllarına doğru Kûfe'ye gitti ve orada vefat etti.

Önemli bir muhadram şairi olan İmruülkays'ın şiirlerinden çok azı günümüze kadar gelebilmiş, bazı beyitleri akrabası olan İmruülkays b. Hucr'a nisbet edilmiştir. Pek çok eserde dağınmış halde bulunan şiirlerinden seksen beyit kadarını Luvis Şeyho bir araya getirmiş, daha sonra Arap edebiyatında İmruülkays adını taşıyanlarla ilgili çalışmasında Hasan es-Sendûbî bu sayıyı 100'e yaklaştırmıştır. İbn Manzûr'un *Lisânü'l-'Arab*'da on iki beytini örnek (şâhid) olarak kullandığı İmruülkays (Yâsîn el-Eyyûbî, s. 66) şiirlerinde genel-

likle ridde olaylarını, karısı Temlik'i ve Hz. Osman zamanında ilgi duyduğu bir kadını konu edinmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Vâkidî, *Kitâbü'r-Ridde* (nşr. Muhammed Hamîdullah), Paris 1409/1989, s. 95; İbn Habîb, *el-Muḥabber*, s. 186-187; İbn Kuteybe, *eş-Şi'r-ve's-şu'arâ*, I, 85; II, 581-582; Taberî, *Târîḫ* (Ebû'l-Fazl), III, 334, 390, 396; İbn Abdülber, *el-İstî'âb* (Bicâvî), I, 104-105; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, Beyrut 1397/1977, III, 96; IV, 158; V, 210-211, 273; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe* (Bennâ), I, 137; Zehebî, *Tecrîdü esmâ'i's-şahâbe*, Beyrut, ts. (Dârü'l-ma'rife), I, 28; İbn Hacer, *el-İşâbe* (Bicâvî), I, 112-113; Luvis Şeyho, *Şu'arâ'ü'n-Naşrâniyye ba'de'l-İslâm*, Beyrut 1967, s. 56-60, 383-384; Hasan es-Sendûbî, *Aḥbârü'l-me-râkise ve eş'ârühüm fi'l-Câhiliyye ve şadri'l-İslâm* (Hasan es-Sendûbî, *Şerḫu Divânü İmri'ül-kays* içinde), Kahire, ts. (el-Mektebetü't-ticâriyyetü'l-kübrâ), s. 339-347; Sezgin, *GAS* (Ar.), II, 348; Yâsîn el-Eyyûbî, *Mu'cemü's-şu'arâ' fi Lisânü'l-'Arab*, Beyrut 1982, s. 66.

SÜLEYMAN TULUCU

İMRUÜLKAYS b. HUCR

(إمرو القيس بن حجر)

Ebû Vehb (Ebû'l-Hâris / Ebû Zeyd)
Hunduc b. Hucr
b. el-Hâris Âkilü'l-Mürâr
(ö. 540 dolayları)**Câhiliye devrinin
tanınmış Arap şairi.**

Necid'de doğdu. Kinde'nin son hükümdarı Hucr'ün oğludur. Soyu Güney Arabistan'da yerleştikleri kabul edilen Kahtânîler'e dayanır. Kabilesinin Yemâme bölgesinde Muşakkâr denilen yerde veya Himyerîler zamanında Hadramut'ta yerleştiği bilinmektedir. Asıl adının Hunduc, Adî veya Müleyke olduğu kaydedilmektedir. İmruülkays onun lakabı olup "şiddet adamı, Tanrı Kays'ın kulu, Kaysoğulları kabilesinden bir kişi" anlamlarına gelir. Bizans kralının hediye ettiği zehirli gömleğin etkisiyle vücudunu yara ve çibanlar kapladığından "zû'l-kurûh" (yaralı adam) ve babasının intikamını almak için yardım talep etmek üzere kabile kabile, ülke ülke dolaşması ya da serseri bir hayat yaşaması sebebiyle "el-melikü'd-dıllîl" (şaşkın / sapkın kral) lakaplarını da almıştır.

İmruülkays'ın hayatı hakkında bilinenler II. (VIII.) yüzyılda yaşayan Kûfeli âlimlerin rivayetlerine dayanmaktadır. Babasının sarayında binicilik, ok atma ve savaşmayı öğrenerek yetişen İmruülkays, annesi Rebîa'nın mensup olduğu Tağliboğulları kabilesine sık sık gidip geldiğinden

Arap edebiyatında kahramanlığıyla tanınan dayısı Mühelhil b. Rebîa'dan ders alarak şiirde yüksek bir seviyeye ulaştı. Başında bulunduğu Esedoğulları kabilesinin kadınlarına şiirle sataşmaya başladığını öğrenen babası önce onu uyardı; kendisini dinlemeyip aşk şiirleri söylemeye devam etmesi üzerine de âzatlı Rebîa'ya oğlunu öldürmesini ve gözlerini kendisine getirmesini emretti. Ancak Rebîa, İmruülkays'a kıyamayıp vurduğu bir ceylanın gözlerini Hucr'e götürdü; Hucr'ün pişman olduğunu ve çok üzülmediğini görünce de onu öldürmediğini söyledi. İmruülkays önceki davranışlarını yine sürdürürken babası onu kabilesinden kovdu. Kelb, Bekr ve Tay oymaklarından kendisine katılan bir grupla birlikte kabilelere saldırıp ganimet alan ve günlerini eğlence ile geçirmeye başlayan İmruülkays, babasının bir isyan sonucu Esedoğulları tarafından öldürüldüğünü Yemen'de iken duydu ve onun intikamını almaya yemin etti. İmruülkays'ın bu kararını öğrenen Esedoğulları bir banış heyeti gönderdi, fakat İmruülkays onları devrin intikam âlâmeti olan siyah sarıklı karşıladı. İmruülkays, Bekr ve Tağlib kabilesinden aldığı kuvvetle düşmanlarını mağlûp ettiyse de bu galibiyet, Esedoğulları'ndan hiçbir kimsenin sağ kalmasını istemeyen İmruülkays'ı tatmin etmedi. Ancak müttefikleri kendisine daha fazla yardım etmeyi reddettiler ve onu savaştan vazgeçirmeye çalıştılar. Kabileler arasında dolaşıp tekrar yardım toplayan İmruülkays, akrabası olan Himyer kralının verdiği ve diğer kabilelerden sağladığı kuvvetlerle Esedoğulları'na saldırarak onları yenilgiye uğrattı. Bunun üzerine Hîre Hükümdarı Münzir b. Mâüsemâ, İmruülkays'a karşı Kısra Enûşîrvân'dan yardım istedi. Enûşîrvân, Hîre hükümdarının Esedoğulları'nı koruma teklifini kabul ederek yardım gönderdi. İmruülkays, bu yeni güçle başa çıkamayacağını anlayınca Teymâ Emîri Semev'el'e sığındı. Semev'el, Gassânî Meliki Hâris b. Cebele'nin kendisine yardım edebileceğini söyledi. Hâris'in yanına giden İmruülkays, onun aracılığı ile Bizans Kralı Iustinianos'tan yardım almak üzere İstanbul'a hareket etti (yaklaşık 538). Iustinianos, imparatorluğunun sınırlarını tehdit eden Berberîler'le uğraştığı için İmruülkays'ın isteğini kabul etmedi. Eli boş dönen İmruülkays, Ankara'da Elmadağ yakınlarına geldiğinde hastalandı ve kısa bir süre sonra 540 yılı civarında öldü (İmruülkays'ın ölümüyle ilgili çeşitli rivayetler için